

УДК 37.034 + 7.036 : 378

ПАК І. О.

м. Миколаїв, Україна

МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ В УМОВАХ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дана стаття присвячена актуальній педагогічній проблемі – морально-естетичному вихованню майбутніх учителів в умовах хореографічної діяльності. На основі аналізу наукової літератури визначені морально-естетичні можливості хореографічної діяльності, розглянуті поняття «моральне та естетичне виховання», проаналізовані зміст естетичного виховання та морального ставлення. Розглянуто основні морально-естетичні якості: гуманізм, колективізм, патріотизм, ставлення до праці, гідність. Визначено, що у психолого-педагогічному аспекті формування системи ставлень – це цілеспрямований виховний вплив на свідомість, почуття та поведінку.

Ключові слова: морально-естетичне виховання, учні початкових класів, хореографічна діяльність, педагогічні умови, вищі навчальні заклади.

Постановка проблеми. Для сучасного стану розвитку суспільства характерний перегляд змісту основних положень педагогіки вищої школи щодо пріоритетів навчання й виховання молоді. Реформування системи педагогічної освіти згідно з Національною доктриною розвитку освіти, Законом України "Про вищу освіту", Болонською угодою передбачає "створення умов для розвитку і виховання кожної особистості як громадянина України".

Питання морально-естетичного виховання особистості є актуальним для сучасного суспільства. Саме у формуванні людей з необмеженими творчим потенціалом, високим рівнем моральних принципів та розумово-вольовою активністю зацікавлена молода українська держава. Тому, визначаючи проблему змісту і методів морально-естетичного виховання майбутніх учителів, серед предметів художньо-естетичного циклу, у процесі вивчення яких здійснюється естетично-творчий розвиток студентів, одне з головних місць належить хореографії. Хореографічне мистецтво здатне задовольнити прагнення особистості до естетичного зростання, поєднати її внутрішній і зовнішній світ, активізувати творчу уяву та емоційні реакції дитини. Хореографія, що спирається на музично організовані, умовні, образно-виразні рухи людського тіла, сприяє формуванню емоційної сфери особистості, втіленню в танцювальних рухах особливостей її характеру, формуванню в неї духовних цінностей [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Морально-естетичне виховання майбутніх учителів в умовах хореографічної діяльності здійснюється у вищих навчальних закладах, зорієнтованих здебільшого на культурологічне, естетичне навчання й виховання, організація естетичного виховання засобами танцювального

мистецтва чітко сформована й систематизована. Заняття хореографією в них здійснюються за провідними методиками вітчизняних і зарубіжних учених (Т. Баришнікової, А. Ваганової, К. Василенка, А. Гуменюка та ін.). Достатньо розроблені питання методики хореографічної роботи як засобу естетичного виховання (Г. Березової, Л. Бондаренко, А. Тараканової та ін.) [2].

Крім того, у сучасній національній освітній системі уроки хореографії впроваджуються в середніх загальноосвітніх закладах (традиційні загальноосвітні школи, ліцеї, колегіуми, гімназії, навчально-виховні комплекси). Хореографія не входить до складу обов'язкових навчальних предметів, проте в практиці початкової школи набуває широкого розповсюдження й викладається як додатковий предмет, завдання якого спрямовані на духовний та фізичний розвиток особистості кожної дитини.

Представлена стаття має на меті дослідити питання морально-естетичного виховання майбутніх учителів в умовах хореографічної діяльності. Аналіз змісту морально-естетичного виховання майбутніх учителів на заняттях з хореографії у вищих навчальних закладах показав, що цей процес відбувається без належного програмно-цільового та методичного забезпечення, створення відповідних педагогічних умов. У зв'язку з цим виникає низка суперечностей, які потребують вирішення на науковому рівні.

Результати наукових досліджень у галузі психології, філософії, мистецтвознавства, педагогіки висвітлюють окремі сторони проблеми морально-естетичного виховання особистості. Так, філософські аспекти естетичного виховання розглянуто в наукових працях В. Баленка, В. Бітаєва, Ю. Борева, О. Волкової, Т. Домбровської, І. Зязюна, В. Іванова, В. Кудіна, М. Ліфшица, В. Лозового та ін. Психологічні основи

естетичного виховання розкрили Л. Виготський, В. Клименко, В. Роменець, Б. Теплов, С. Якобсон та ін. Науково-теоретичні дослідження питання морального змісту мистецтва висвітлюють учені (Т. Аболіній, Л. Левчук, І. Лосеву, В. Панченко, О. Фортовій, С. Шинкаренку, В. Сухомлинський та ін.) [2].

На актуальності проблеми морально-естетичного виховання майбутніх учителів засобами танцювального мистецтва наголошували Л. Богатикова, М. Боголюбська, В. Верховинець, О. Конорова, Б. Мануйлів та ін. Важливість розвитку внутрішнього світу учнів початкових класів засобами танцю доводиться в працях Г. Ільїної, С. Рудневої, Є. Фіша та ін. Проблема формування творчої сфери дитини засобами хореографії та ритміки розглянута в наукових працях Н. Георгян, О. Горшкової, Ю. Ушакової, Т. Чурпіти. Питання сучасної теорії хореографічного виховання висвітлені в роботах О. Мартиненко, Т. Морозовської, О. Таранцевої, В. Нілова та ін. [2,4,5,6].

Ураховуючи здобутки вчених, зазначимо, що проблема морально-естетичного виховання майбутніх вчителів у процесі хореографічної діяльності ще не знайшла достатнього висвітлення в науковій літературі та педагогічній практиці. У зв'язку з цим виникає необхідність подальшого вивчення естетично-виховних можливостей хореографічної діяльності. Завдання нашого дослідження – з'ясувати зміст морально-естетичного виховання майбутніх учителів в умовах хореографічної діяльності [2].

Виклад основного матеріалу. Зміст естетичного виховання включає в себе формування знань, умінь та навичок виховання естетичних почуттів, інтересів, потреб, оцінок і смаків. Знання про прекрасне формуються у процесі естетичного освоєння навколишньої дійсності, а також мистецтва як більш концентрованного відображення прекрасного.

Моральне виховання – це цілеспрямоване формування реального ставлення до людей, Батьківщини, самого себе, праці, прекрасного.

Студенти засвоюють і основні поняття естетики, які відображають найбільш суттєві естетичні сторони й особливості оточуючого нас світу.

Моральне ставлення – це зв'язок, який встановлює одна людина з іншою. Цей зв'язок виявляється в діях, вчинках, словах, судженнях, емоційних реакціях, почуттях.

Власне категорія “ставлення” має інтегративний характер, оскільки включає в себе:

- знання про себе, свої можливості, здібності, інтереси, знання про інших людей;

- уміння налагоджувати стосунки, спілкуватися;
- навички морально-естетичного ставлення до людей;
- досвід творчої діяльності, який накопичується в процесі пізнавальної діяльності й допомагає застосувати свої знання, вміння та навички не тільки за зразком в аналогічних ситуаціях, а й у зовсім нових.

Формування системи ставлень, адекватних нормам моралі та естетики, – це мета, предмет особливої турботи педагогів і кінцевий результат морального виховання.

Велика кількість моральних якостей (учені нараховують 1842 якості особистості, із них 181 – моральні) може бути вихована за умови деякої їх інтеграції. Теж саме ми можемо сказати й про морально-естетичні якості. Треба формувати не безліч окремих якостей, а систему стрижневих:

- гуманізм – проявляє себе в доброті, чуйності, доброзичливості, ввічливості, уважності, великодушності, безкорисливій допомозі та ін.
- колективізм – сутність його в поєднанні “я” і “ми”. Міра співпадання особистого і громадського різна, отже, різний і ступінь колективізму. Його зміст складається із взаємної підтримки і допомоги, ініціативності, громадської активності, обов'язковості, відповідальності, самовідданості, дисциплінованості та ін.
- патріотизм – проявляється в працелюбності, самовідданості, мужності, доблесті, непримирності до зла та ін.
- ставлення до праці – залежить від розвитку гуманізму, колективізму, гідності, патріотизму і є проявом зазначених якостей.
- гідність – відображає ставлення людини до самої себе. Гордість і скромність – дві сторони гідності.

Формування ставлення майбутніх учителів до іншої людини розпочинається з формування ставлення до самого себе як особистості. Усі дослідники, зокрема філософи, психологи, педагоги стверджують: ніяке ставлення до людей, праці, суспільства та ін. не можна формувати, якщо немає фундаменту – не сформоване позитивне, глибоко усвідомлене ставлення кожної дитини до себе як до особистості.

Формування морально-естетичного стрижня особистості складає одне з основних завдань морального та естетичного виховання, оскільки він визначає всю систему ставлень людини до світу й самої себе.

У психолого-педагогічному аспекті формування системи ставлень – це цілеспрямований виховний вплив на свідомість, почуття й поведінку.

У цій тріаді почуття є стимулюючою й цементуючою ланкою, яка сприяє й формуванню морально-естетичної свідомості, й позитивних форм поведінки. Вплив усіх зовнішніх вимог завжди відбивається у внутрішньому світі учнів, у їхній системі цінностей, інтересах, почуттях. Зовнішній вплив може сприйматися дітьми або активно відштовхуватися. Якщо він сприймається, це означає, що вимоги ввійшли до системи їхніх потреб, тобто зовнішні педагогічні вимоги трансформувалися в особисто значущі потреби учня. А це можливо тільки тоді, коли сприймання зовнішніх вимог буде супроводжуватися позитивними переживаннями, які виражаються в різних почуттях і емоціях. Іншими словами, технологія виховного процесу обов'язково повинна спиратися на емоційний відгук студента. Це означає, що викладач повинен викликати в майбутніх вчителів необхідну емоційну реакцію на факти, події, явища, справи та ін. У збудженні необхідного емоційного відгуку велика роль належить емоційним стимулам. До них відносяться: гра, романтика, змагання, проблемно-пошукові ситуації, громадська думка, музика, вірші, емоційно-образні стимули, пісні, емоційність самого майбутнього педагога [1].

Гра – засіб, за допомогою якого з'являється, емоційний відгук, а не самостійний вид діяльності. Гра в більшій мірі, ніж яскраві приклади доброти і чуйності, впливає на формування позитивних почуттів, емоцій та актуальних потреб.

Романтика – це почуття підвищеного емоційного стану, яке виникає в процесі колективної діяльності, це підвищений емоційний стан людини, який робить її кращою, сильнішою, більш упевненою.

Змагання – означає ставитися до справи творчо, відповідально, проявляти гарячий порив, натхнення.

Проблемно-пошукові ситуації – активний обмін думками, сперечання, колективний пошук істини.

Емоційно-образні стимули – активний вхід до внутрішнього емоційного стану, мотивація поведінки художнього персонажу, літературного, театрального, кінематографічного та ін. При цьому ті чи інші моральні якості розглядаються з позиції художнього образу. У даному випадку художній образ здатний викликати ефект ідентифікації та емоційного зараження [1].

Громадська думка – вираження емоційної спільності моральних суджень і оцінок у колективі з приводу спільних справ, конкретних фактів, учинків.

Зміст, форми і методи виховання моральних цінностей учнів звичайно змінюються залежно

від вікових та індивідуальних особливостей. У роки дитинства духовне життя людини має своїм найважливішим джерелом світ речей, підліток філософує, перед ним відкривається "світ ідей", юнак починає мислити суспільно-політичними, моральними поняттями. З огляду на це, наприклад, у вихованні молодших школярів переважає привчання над переконанням. Діти цього віку не завжди у змозі усвідомити важливість і необхідність дотримання визнаних у суспільстві норм і правил поведінки.

Отже, майбутні вчителі повинні знати, що в молодших класах педагоги виступають у ролі безпосередніх організаторів, і саме вони в процесі повсякденного життя й діяльності підводять дітей до розуміння норм і правил поведінки. Адже чим менший вік дитини, тим безпосереднішим має бути моральне виховання, маленку людину необхідно не навчати, а привчати до добрих вчинків, нахилів, манер, навичок і звичок культурної поведінки. "Майстерність і мистецтво морального виховання особистості полягають у тому, щоб моральні цінності розкривалися перед юними серцями в яскравих образах, які захоплюють і думку, і хвилюють душу, пробуджують прагнення до ідеалу" [7].

Студенти відрізняються один від одного темпераментом, характером, здібностями, інтересами, нахилами. Тому в процесі морального виховання необхідно враховувати індивідуальні особливості майбутніх педагогів.

Моральне виховання здійснюється під впливом різноманітних факторів та умов. Організована виховна діяльність вступає у взаємодію з впливом на особистість інших факторів і, перш за все, – соціального середовища. Якщо ця діяльність узгоджується з позитивним впливом навколишнього середовища, процес формування й розвитку особистості здійснюється успішно. У протилежному випадку ефективність морального розвитку особистості знижується (якщо умови життя заважають).

Моральне добро – окремий випадок добра, взятого в цілому, це відображення цінностей суспільної свідомості у свідомості окремої людини, формування у неї системи моральних переконань та ідеалів. Спочатку моральне добро виступає як система суспільних вимог (як система норм, прикладів моральної поведінки і моральних вчинків), сукупність правил, отриманих від батьків, викладачів, суспільства, правил, які є обов'язком перед людьми, рідними, студентським колективом. З зростанням самосвідомості особистості поглиблюється її розуміння морального добра.

Один із важливих компонентів морального добра – відповідальність особистості, що виростає з усвідомленості людиною суспільного обов'язку, перетворення його у внутрішній стимул поведінки. Керуючись прагненням реалізувати в дії своє розуміння морального добра, студент обирає такі вчинки, які приносять користь суспільству, близьким людям.

Добро і зло – основні поняття моральності. Вони відомі всім із раннього дитинства, коли дитина пізнає, що таке "добре" і що "погано". Добро важливе і потрібне не для окремої людини, а для суспільства в цілому.

Необхідно не просто створювати систему цінностей, а й активно стверджувати її своїми діями, протистояти злу, прагнути вдосконалювати суспільні відносини.

Висновки. Таким чином, залучення особистості до гуманістичних традицій поколінь найбільш актуалізується у майбутніх вчителів, коли в студентів виникає потреба морального осмислення навколишньої дійсності, інтенсивного характеру набувають пошуки власної програми життя. Існуючий педагогічний досвід показав невичерпні можливості освітянських закладів у справі поліпшення морального стану студентів шляхом залучення до високих взірців художньої творчості. Отже, вирішити завдання

ПАК И. А.

МОРАЛЬНО-ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ В УСЛОВИЯХ ХОРЕОГРАФИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Данная статья посвящена актуальной педагогической проблеме – морально-эстетического воспитания будущих учителей в условиях хореографической деятельности. На основе анализа научной литературы определены морально-эстетические возможности хореографической деятельности, рассмотрены понятия „моральное и эстетическое воспитание“, проанализированы содержание эстетического воспитания и морального отношения. Рассмотрены основные морально-эстетические качества: гуманизм, коллективизм, патриотизм, отношение к труду, достоинство. Определено, что в психолого-педагогическом аспекте формирования системы отношений - это целеустремленное воспитательное влияние на сознание, чувства и поведение.

Ключевые слова: морально-эстетическое воспитание, ученики начальных классов, хореографическая деятельность, педагогические условия, высшие учебные заведения.

ПАК І. А.

MORAL AND AESTHETIC EDUCATION OF FUTURE TEACHERS IN THE CONDITIONS OF CHOREOGRAPHIC WORK

This article is devoted to the actual pedagogical problem - moral and aesthetic education of future teachers in the conditions of choreographic work. Having analyzed scientific literature the author determined moral and aesthetic possibilities of choreographic activities, examined concepts of "Moral and Aesthetic Education", analyzed the content of aesthetic education and moral attitudes. The category of moral relationship is highlighted in the article: it is knowledge about themselves, their abilities, skills, interests, knowledge about other people, the ability to build relationships, communicate, skills of moral and aesthetic attitudes towards people; experience of creative activity, which is accumulated in the process of cognitive activity and helps to apply their knowledge and skills not only modeled in similar situations, but in a totally new one. And as the author notes the formation of a system of relations, adequate to standards of morality and aesthetics, is the goal, the subject of special concern of teachers and the final result of moral education.

The basic moral and aesthetic qualities are examined: humanism, collectivism, patriotism, attitude toward labour and dignity. It's determined that in the psychological- pedagogical aspect the forming of a system of relations is a purposeful educational influence on the mind, feeling and behavior. To emotional stimulus the author includes

морально-естетичного виховання майбутніх вчителів можна засобами хореографічної діяльності, започаткувати в студентів світосприймальну позицію, розумово-вольовий компонент душі, цілеспрямованість.

Література

1. Бех І. Д. Емоції в процесі морального виховання / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія — 1999. — № 2 — С. 23-24.
2. Бондаренко В. А. Методика хореографічної роботи в школі / В. А. Бондаренко. — К. : Музична Україна, 1987. — Х.з. С. 54—55.
3. Гончаренко Ю. В. Естетичне виховання учнів початкових класів у процесі хореографічної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук наук : спец. 13.00.07 "Теорія та методика виховання" / Ю. В. Гончаренко. — Запоріжжя, 2009 — С. 3—6.
4. Естетика: підручник / Л. Т. Левчук, Д. Ю. Кучерюк, В. І. Панченко; за заг. ред. Л. Т. Левчук. — К. : — Вища школа, 1997. — 399 с.
5. Левчук Л. Т. Історія світової культури / Л. Т. Левчук. — К. : Центр учбової літератури, 2010. — 400 с.
6. Мартиненко О. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя хореографії до роботи в дитячому танцювальному колективі / О. В. Мартиненко. // Вісник Луганського національного університету: Педагогічні науки. — Луганськ : ЛНУ ім. Т.Шевченка, 2013. — Ч. 2. — №10 (269). — травень. — С. 105-111.
7. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. / В. О. Сухомлинський. — К. : Рад. шк., 1976. — Т. 1. — С. 121.

game, romance, competition, problem-search situation, public opinion, music, poetry, emotionally-shaped incentives, songs, emotionality of a teacher himself.

To the number of the pedagogical factors and conditions of moral and aesthetic education the author relates social environment, and the need not just to create a system of values, but also to assert it actively with their own actions, to resist evil, strive to improve public relations.

Key words: moral and aesthetic education, pupils of primary school, choreographic activities, pedagogical condition, higher educational establishments.

Подано до редакції 16.12.13

УДК 378.14

БІЛЮК О. Г.

м. Миколаїв, Україна

ПЕДАГОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ УНІВЕРСИТЕТУ

У статті висвітлюється проблема підготовки студентів засобами комунікативно-діяльнісного підходу. Розглядається головна ідея цього підходу щодо розвитку навички та вміння використання різних форм взаємодії. Виділено провідні характеристики підходу. Аналізу підлягає поняття тренінгу як методу інтерактивного навчання, спрямованого на розвиток знань, умінь і навичок та соціальних установок. Переглянуто методичні прийоми та стратегії для тренінгів: ігрові (ділові, рольові, ігри-драматизації), кейси, групові дискусії, мозкові атаки, відеоаналіз, модерація.

Ключові слова: комунікативно-діяльнісний підхід, навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі, інтерактивність, активні форми навчання, методичні прийоми для тренінгів, компетентності, компетенції.

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформація українського суспільства пов'язана з утвердженням ринкових відносин, змінами в ідеологічній, соціокультурній сферах, глобалізаційними процесами і прагненням України гідно інтегруватися до світового співтовариства. Суттєві зміни відбулися й в освітньому просторі держави. Адже освіта є віддзеркаленням морально-ціннісної структури суспільства, в якій відображено самотутність, характер, менталітет, життя народу, різних виявів його буття.

Як наголошується в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст., розуміння ролі освіти у вихованні майбутніх поколінь вимагає зорієнтованості навчально-виховного процесу на вимоги часу, на створення умов для формування, розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми діяльності у навчально-виховному процесі були неодноразово проаналізовані вітчизняними і зарубіжними педагогами та психологами. Так, досліджувалася взаємодія у навчально-виховному процесі (І. Бех, А. Бойко, І. Булах, В. Кремень, Г. Микитюк, В. Рибалка, О. Сухомлинська.), загальнотеоретичні та методичні аспекти проблеми у навчально-виховному процесі (М. Боришевський, О. Волошина, О. Коберник, Т. Кравченко, О. Кузнецова, М. Мартинюк, Л. Москальова, В. Оржеховська, О. Пехота,

М. Сметанський, К. Чорна), інтерактивна взаємодія учасників навчально-виховного процесу (Л. Долинська, О. Пометун, А. Шнайдер), психологія педагогічної взаємодії (К. Абульханова-Славська, Л. Велитченко, С. Забродський, Г. Костюк, В. Семиченко, В. Сластьонін, О. Смирнова, І. Трухін, Л. Терлецька), педагогічна взаємодія викладача і студентів (О. Бодальов, Г. Васянович, В. Кан-Калик, О. Леонт'єв), дидактичне спілкування (І. Зимня, І. Зязюн, С. Сисоева, А. Хуторський).

Значний внесок у розроблення проблеми діяльності та її мотивації зробили зарубіжні дослідники: Д. Майерс, А. Маслоу, М. Рьюиз, Э. Фромм.

Водночас сучасний стан освіти породжує суперечності, які є наслідком нівелювання суспільної ціннісної структури, у проголошуваних суспільством ідеалах з'являються протиріччя між мораллю і моральністю, між прагненням у вихованні компетентних, активних і самостійних фахівців і неспроможністю задовольнити потреби суспільства високоякісними фахівцями у всіх галузях.

Необхідність розв'язання суперечності між виховним потенціалом навчально-виховного процесу і недостатньою розробленістю змісту та механізмів його реалізації в університеті потребує детального розгляду змісту за новими Галузевими стандартами вищої освіти України та сучасних підходів до виховання.